

‘Ik heb altijd one of a kind willen zijn’

Acteur Jacob Derwig was een van de oprichters van toneelgezelschap 't Barre Land. Hoe moeilijk het ook is om die 'familie' vaarwel te zeggen, Derwig verheugt zich op zijn overstap naar Toneelgroep Amsterdam en de samenwerking met regisseur Ivo van Hove. Wéér iets veroverd waar hij zijn zinnen op had gezet. ‘Wat ik gewenst heb, heb ik gekregen. Hamlet gespeeld, de vrouw van mijn leven ontmoet en ook nog eens een kind met haar.’

Door Elisabeth Lockhorn,

Aan tafel, in zijn huis in de Amsterdamse Concertgebouwuurt, ziet Jacob Derwig eruit als de klassieke jonge vader. Moe, kringen onder de ogen en intens tevreden. Knikt als ik zeg dat dit voor hem een jaar van grote veranderingen was. ‘Ja, en daarvan was de beslissing weg te gaan bij toneelgezelschap ‘t Barre Land de grootste. Het verheugen op mijn vaderschap werd er zelfs door overschaduwd. De gedachte: ik word vader, werd voortdurend verdrongen door de gedachte: maar ik moet eerst iets oplossen. Dan zat ik op de fiets mijn zoveelste afscheidsbrief te schrijven aan ‘t Barre Land om vervolgens in paniek te denken: wat ben ik aan het doen, wil ik echt weg? En geloof het of niet, precies op de dag van de geboorte van Roman, mijn zoon, belde Ivo van Hove op om te zeggen dat ik welkom was bij Toneelgroep Amsterdam.

De laatste voorstelling die we hebben gemaakt is *Eindspel*. Metaforischer kan bijna niet. Ik heb teksten als: “Ik ga weg. Ik heb dingen te doen. Ik verlaat je.” En dan weggaan zoals Beckett het beschreef: ik verlaat je, maar dan niet gaan. Toen we ‘t Barre Land oprichtten, veertien jaar geleden, zaten we allemaal nog op de toneelschool. En toen we er aarzelend over begonnen te praten of we

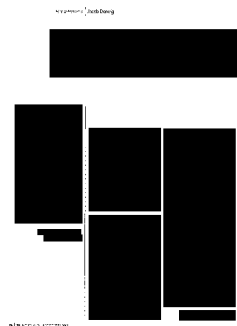
daarmee na onze opleiding door zouden gaan, was ik de enige die zei: dat wil ik wel doen, maar ik ben nog niet genoeg uitontwikkeld om de rest van mijn leven alleen maar in mijn eigen potje te roeren. Mijn huwelijk met ‘t Barre Land is nooit geheel monogaam geweest. Ik heb altijd andere minnaressen daarbuiten gehad. Nog voor mijn afstuderen speelde ik in een film van Alex van Warmerdam, kreeg een aanbod van Theu Boermans voor de Trust. Ik moet zeggen, ‘t Barre Land is daar altijd met veel geduld mee omgegaan.’

‘Ik snak naar een regisseur,’ zei je dit voorjaar, toen bekend werd dat je ‘t Barre Land zou gaan verlaten. ‘Die zin is door de dienstdoende journalist van zijn juiste context ontdaan. Het klinkt nu alsof het niet meer te harden was bij ‘t Barre Land en het tegendeel is waar. En onjuiste beeldvorming is gevaarlijk in een politiek gevoelige periode. De adviezen voor de Raad van Cultuur zijn ingediend. Toneelgroep Amsterdam heeft een rode kaart gekregen, anderen zoals de Theatercompagnie worden fors gekort. ‘t Barre Land heeft iets meer dan geadviseerd gekregen, maar weer minder gekregen van de gemeente, heeft dus aanzienlijk meer nodig. Het laatste dat ik met mijn uitspraak heb willen zeggen, is: het wordt tijd dat ‘t Barre Land eens met een regisseur gaat werken. Een regisseur is misschien goed voor mij, maar niet voor het gezelschap. Hun kracht schuilt juist in het collectief.’

‘Jacob heeft altijd toneelvaders nodig gehad,’ zei Ellen Waraven van ‘t Barre Land.

‘Dat is waar. Ik hou er van af en toe bij de hand genomen te worden.’ In de lach schietend: ‘Soms zelfs letterlijk. Ik herinner mij de eerste repetitie van *Drie zusters* bij de Trust. We zaten aan tafel met het script, vervolgens pakte Theu het script af, greep me bij de hand en liep met mij het toneel op. ‘Kijk, dit zeg je hier, en dat zeg je daar.’ Hand in hand liep hij met mij de hele mise-en-scène door. Voor ik het wist, zat ik weer in de coulissen zonder dat ik ook maar iets gedaan had. Maar Theu had als oen dirigent het hele stuk al in zijn hoofd gehoord. Hij heeft een absoluut gehoor, is daarin misschien wel de beste van Nederland. Hij stuwt een stuk naar zijn dwingende visie. Nee, dat is niet inperkend, paradoxaal genoeg geeft dat juist meer vrijheid. Dat vangnet voelt zo veilig dat je kunt gaan vliegen.

Waar ik bij ‘t Barre Land steeds meer moeite mee kreeg, was dat de tijd dat we aan tafel zaten steeds langer werd en het traject dat we op de vloer de mise-en-scène uitprobeerden steeds korter, terwijl ik juist erg hou van “de vloer op gaan”. Bij ‘t Barre Land worden voorstellingen spelenderwijs vervol-

maakt, maar ik kreeg er last van dat we voorstellingen speelden die nog te weinig "vorm" hadden, die nog te "onaf" waren.'

Wat denk je dat je zult gaan missen?

'Het alles samen doen. Stukken lezen, vrachtwagens inladen, een lading hout ontspijkeren, decors ophalen. We zijn als vrienden begonnen, maar langzaam zijn we bijna tot een gezin uitgegroeid. Dat heeft soms ook wel dingen onder druk gezet. Wrevel die je in collegiale zin voelde, maakte soms dat je je als vrienden of familieleden niet geheel uitsprak. Misschien dat dit afscheid als collega's wel een nieuw begin is om de vriendschap die er vroeger was weer zuiverder op te pakken.'

Is het toevallig dat je je toneelfamilie vaarwel zegt op het moment dat je zelf een familie begonnen bent?

'Misschien heeft het feit dat ik vader werd me de moed gegeven om iets waar ik al lang over aarzelde eindelijk eens door te zetten. Ik wil bij Toneelgroep Amsterdam een soort vadercontract krijgen waarin ook perioden vrij kan nemen. Ik wil voor Roman kunnen zorgen als Kim een grote film doet. Ik heb jarenlang alleen maar gekozen voor werk. Mijn agenda pulde altijd uit. Ik werkte zes en een halve dag per week. Ik heb lang relaties ondergeschikt gemaakt aan mijn vak. Dat zal ik me zelf nu nooit ofte nimmer meer toestaan. Mede dankzij het inspreken van een paar reclamespotjes heb ik een paar maanden vrij kunnen nemen om voor Roman te zorgen. Het rare is dat ik mijn werk totaal niet heb gemist.

Kim en ik hebben elkaar ontmoet op een filmset. Mijn relatie was op dat moment eindigende, de hare nog niet. We hebben elkaar nadien veel e-mails geschreven in het geniep, dat zijn geweldige epistels geworden die we ons allebei bijna woordelijk herinneren. Wat we bleken te delen, was een diepe fascinatie voor films, teksten, zinnestjes.'

Dan, verontschuldigend: 'Ik kan niet goed over haar praten. Die liefde voor haar is zo totaal dat ieder woord ernaast zit en haar tekort zal doen. Er zit niets vals of ongenaakbaars in haar. Geen enkele reserve. We hebben allebei vrij veel gevochten in vorige relaties, we zijn nu drie jaar bij elkaar maar hebben nog geen dag, geen uur, geen minuut ruzie gehad. Ik wist meteen dat ik kinderen met haar wilde. We hebben een klassiek parcours gevolgd. Ik heb haar ten huwelijk gevraagd, we zijn verloofd, getrouwd en hebben op huwelijksreis onze zoon Roman geconcipieerd. Zo is Roman aan zijn naam gekomen. Hij is verwekt in Saint Roman, een klein Frans dorpje waar de ouders van Kim een huis hebben. Je begrijpt, hij wordt dus nu al de heilige Roman genoemd.'

Voordat je naar de toneelschool ging, heb je theaterwetenschappen gestudeerd. Waar komt die fascinatie voor tekst vandaan?

'Ik weet niet eens of het een oprechte fascinatie is. Ik ben er van afhankelijk. Het is de zuurstof van mijn personages. Je moet niet tegen me zeggen: improviseer maar. Verschrikkelijk. Ik vind het gênant. Ik ben ooit gevraagd voor een productie van Carver, een voorstelling gemaakt op basis van im-

provisatie. Het waren voor mij twee maanden van zinloze leegte. Vol jaloezie heb ik toegekeken hoe zij dat deden. Ik hoor Beppie Nelissen nog tegen René't Hof zeggen: doe jij nou iets met een stofzuiger, dat kan jij zo leuk. Dan deed hij iets met een stofzuiger en dat was inderdaad verschrikkelijk geestig. Beppie zelf kan op het toneel de mooiste en ontroerendste zinnen uit haar mond krijgen, die ze met een pen achter haar tafel misschien nooit zou verzinnen. René kan dat met zijn lichaam. En Jim van der Woude is ook een prachtige gek. Kan met een elastiekje en een vork een uur bezig zijn en heeft dan een scène die zesenvijftig keer leuk blijft. Ik kan dat niet. En dat kwam vrij pijnlijk aan het licht. Als je geen scène bedacht had die geestig genoeg was, kwam hij niet in de voorstelling. Ik zag zeventig procent van de voorstelling dus door een gaatje in het decor. Ik heb het publiek dubbel zien klappen van het lachen. Beelden ongeveer van een André van Duin-publiek in de jaren zeventig. In de vierde week spelen brak René zijn been tijdens een voorstelling. Het volgende seizoen moest een aantal voorstellingen worden ingehaald. Ik kon niet, toen hebben ze de voorstelling gespeeld zonder mij.' Klein lachje: 'En dat ging héél goed.

Mijn verbeelding begint pas bij de beschrijving van een personage, bij pure zinnen. Waar dat begonnen is, weet ik niet. Misschien bij het eerste lezen en voorlezen. Kims vader sprak voor Kim bandjes in toen ze klein was, ik sprak voor mezelf *De kleine kapitein* van Paul Biegel in.'

Vanaf de bank, waar Kim zit die Roman de borst geeft, klinkt: 'O, wat zélig.'

Jacob: 'Daar is in ieder wel mijn gevoel voor tekst begonnen. Mijn vader is weggegaan toen ik drie was. Als ik bij hem was, las hij me wel voor, maar dat was geen dagelijkse belevenis. Hij zat hoog in het bedrijfsleven, heeft in Portugal en Nigeria gewoond, nu in Engeland. Daar woont hij met zijn derde gezin.

Ik heb hem dat lang kwalijk genomen. Dacht, waarom begin je in godsnaam een gezin als je het na drie jaar weer in de steek laat? Ik heb er hard aan moeten werken om een vanzelfsprekende relatie met hem te krijgen. Mijn vader houdt verschrikkelijk veel van mij, is supertrots, maar ik heb hem wel gemist. De meest simpele vragen heb ik hem niet kunnen stellen, niet toen ik voor het eerst verliefd werd, niet toen ik me voor het eerst moest scheren. Hij heeft nooit mijn dagelijkse leven gedeeld. Heeft nooit werkstukken helpen schrijven, of gevoetbald met mij in het park. Mijn zusje en ik zijn opgevoed door mijn moeder. Ik heb een extreem lieve en zorgzame moeder. Na de scheiding is ze haar eigen carrière begonnen. Is heel lang kinderrechtster geweest in Dordrecht. Ze heeft me doorzettingsvermogen voorgedaan, een soort nuchterheid bij tegenslagen. "Denk maar aan iets leuks," zei ze altijd in moeilijke tijden.

Van mijn beide ouders heb ik een gezonde ambitie meegekregen. Ik ben iemand die iets kan, iets voor elkaar krijgt. Ik kan bijna niets bedenken dat ik gewenst heb en niet heb gekregen. Ik heb zelf een ge-

zelschap opgezet met mensen van wie ik houd. Dat gezelschap is inmiddels niet meer weg te denken uit theaterland. Ik heb Hamlet gespeeld, de vrouw van mijn leven ontmoet en ook nog eens een kind met haar gekregen. Het lijkt alsof het leven mij erg toelacht. Maar toch, ik ben geen zondagskind dat het allemaal in de schoot geworpen heeft gekregen. ik ben conscientieus bezig geweest. Ik heb keihard gewerkt in dat vermaledijde Arnhem. Er was geen donder te beleven. Ik kende zesendertig mensen en dat waren precies de zesendertig studenten van de toneelschool. Zelfs in het weekend kon je ons nog vinden op school. Achteraf ben ik heel blij dat ik daar mijn toneelopleiding heb gevolgd en niet in Amsterdam, waar studenten zich de eerste dag de beste al inschrijven bij een castingbureau.

Wat ik in Arnhem geleerd heb? Als mij daar iets is geleerd, is het kwetsbaarheid. Aanvankelijk wist ik niet eens wat ze met dat woord bedoelden. De jongen die ik was, kon zich er in improvisatieachtige oefeningen altijd vrolijk uit redden. Met een snedige opmerking of een grap wist mijn personage altijd wel een scène te winnen, gelijkspel ging ook nog wel, maar een scène verliezen, dat kon ik niet. Incasseren, daar was ik niet toe in staat. Dat harnas van geestigheid en intellect, dat moest er af. De studieleader, Anne Buurma, heeft daar ongelooflijk hard aan gewerkt. Hij leerde ons met harde hand, we waren geen vrienden. Maar hij heeft het toch maar geflikt. "Je luistert wel naar wat ik zeg, maar je doet er niks mee. Je gedraagt je als een spons. Ik zit nog steeds te wachten op wat eruit komt." Nou, dat was een opmerking die genoeg was voor een zoektocht van twee jaar.'

Omschrijf jezelf eens als acteur.

'Ik denk dat ik behoor tot de categorie intelligente toneelspelers. Ik ben geen impulsief acteur.'

Wat versta je onder een intelligente toneelspeler?

'Laatst las ik dat Gerardjan Rijnders een onderscheid maakte tussen natte en droge acteurs. Een natte acteur speelt op pure intuïtie, is iemand die met ogen dicht een scène in gaat om er mogelijk na tien voorstellingen achter te komen dat hij iets volslagen verkeerd speelt; een droge acteur is iemand die eerst analyses maakt van wat hij denkt dat het moet zijn. Voor mij is een droge acteur hetzelfde als een intelligente acteur. Ik val daar zonder meer onder. Ik haat hysterisch gedoe op het toneel. Begrijp niets van stukken waarvan de regisseur besloten heeft dat hele scènes schreeuwend moeten worden afgewerkt zonder dat daar een goede reden voor is. Je staat dan eerder te kijken naar de onmacht van de mens die daar iets staat uit te beelden, dan dat je de onmacht ziet die hij bedoeld heeft uit te beelden.

Ik ben van huis uit rustig, terughoudend. Als een rol uitgelaten moet zijn, doe ik daar heel lang over. Je moet wel een heel goeie reden hebben om op het toneel als een debiel te gaan staan krijsen, vind ik. Ik ben iemand met een groot talent voor bewonderen. Toen ik voor de toneelschool een verslag moest schrijven over mijn ontwikkeling als acteur schreef ik meer over door mij bewonderde acteurs

die dienden als voorbeeld dan over mezelf. Nog steeds kijk ik begerig om me heen. Ik heb veel hellden. Ik neem in mij op hoe Ivo Pogorelich piano speelt, Gergjev dirigeert, Keith Jarrett improviseert. Al Pacino kijkt in *Dog Day Afternoon*, Jacques Tati struikelt. Allemaal mensen die ergens meesterlijk goed in zijn. Ik probeer dan te ontdekken hoe ze dat doen en of ik dat zelf ook kan.'

Om welk detail zou jij door een anonieme bewonderaar bewonderd willen worden?

'Ik weet dat sommige mensen zich de handen van mijn Hamlet herinneren. In de krant schreef iemand over Hamlet met de wapperende handen van Jacques Brel. Vond dat dezelfde passie die Brel achter de microfoon had voelbaar was in mijn visie op Hamlet. Een mooier compliment valt bijna niet te krijgen.'

Je gaat volgend seizoen naar Toneelgroep Amsterdam. Hebben de problemen binnen het gezelschap de afgelopen tijd je niet afgeschrikt?

'Nee, geen moment. Ik vind het een normale reactie op wat er gebeurd is. Om weer een nieuwe chemie te krijgen in een gezelschap, daar heb je tijd voor nodig. Je kunt nu eenmaal niet zonder problemen iemand van bovenaf ergens inzetten. Ik denk overigens dat de grootste crisis wel voorbij is. Er is veel nieuw bloed bijgekomen. Fedja van Huêt, Frieda Pittoors, Halina Reijn, het is zo langzamerhand een compleet nieuw gezelschap.'

De afgelopen maanden werd gesproken over 'de ijskast' van Hove.

Misprijzend: 'O ja, dat beeld van kille Ivo, onzin. Mijn ervaringen zijn eerder tegenovergesteld. Je kunt niet de voorstellingen maken die hij maakt als je een ijskast bent. Ik vind zijn duidelijkheid prettig. Ivo heeft me jaren geleden, vlak voor mijn afstuderen, al eens benaderd. Hij ging een nieuw gezelschap beginnen in Eindhoven, had nog een jeune premier nodig. Ik heb destijds uiteindelijk voorrang gegeven aan de Trust. Theu gaf me de garantie dat ik naast werken voor de Trust ook mijn eigen droom kon verwezenlijken: mijn eigen gezelschap op poten zetten. Daarbij kwam dat ik Eindhoven toch een beetje beschouwde als de PSV van Nederland en wie gaat er nu bij PSV spelen als je bij Ajax kunt spelen? Dat Ivo en ik nu uiteindelijk na al die jaren toch gaan samenwerken, beschouw ik als een mooie speling van het lot.

Ik denk wel dat ik minder cerebraal zal moeten zijn. Cerebraliteit is een prachtige kwaliteit waarmee je Canetti kunt spelen en Dostojevski en Kraus, maar dat cerebrale is voor mij nu eventjes genoeg. Hoewel ik wel van plan ben bij 't Barre Land zo nu en dan repertoire te blijven spelen.

Ivo heeft een grote voorliefde voor O'Neill, Shakespeare, houdt zich meer met de emotionele lagen bezig. Dat is geen gemakkelijk gebied om te verkennen. Is bij 't Barre Land ook nooit zo aan bod gekomen. Ik hoop dat Ivo daar in gaat wroeten. Tot nu toe heb ik daar te veel om heen geslopen. Maar de komende jaren zou het wel eens meer kunnen gaan over drijfveren en gevoelens. Het lijkt me ook heerlijk om eens even niet over wij of ons te praten. Van nu af aan vertegenwoordig ik niet langer de Barre Land-stijl, maar mijn eigen stijl. Ik heb al-

tijd *one of a kind* willen zijn. Niet Trustiaans, niet Discordiaans. Ik hou er van niet in een hokje te passen. Ik ben mijn eigen hokje.'

LN

Jacob Derwig: 'Ik hou er van af en toe bij de hand genomen te worden'

Jacob Derwig: 'Ik wil voor Roman kunnen zorgen als Kim een grote film doet'

foto's Bert Nienhuis